

Л. Биковський

Національна бібліотека

488

Л. БИКОВСЬКИЙ

[02 (47.71)]

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

(1918—1921)

Б Е Р Л І Н

В-ВО „УКРАЇНСЬКЕ КНИГОЗНАВСТВО“

1922

488

Бібліотека

ДРУКОВАНО 1000 ПРИМ.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 56675

488-

269

Друковано в друкарні К. Г. РЕДЕРА, тов. з обм. порукою в Ляйпцігу

До храму людських змагань,
праць і трудів,
Чень і моя доложиться цеглина . .
[В. Франко].

Законом 2. VIII. 1915 р. було засновано українським урядом, за часів гетьмана, Національну бібліотеку Української Держави в м. Києві. Бібліотека міститься при Українській Академії Наук, але вона не існує, як Бібліотека Академії Наук, а є Самостійна Національна Бібліотека та стоїть поза відомствами, поза мінливими політичними та громадськими настроями. З 2. V. 1919 р. Бібліотеку перейменовано з Національної у »Всенародню Бібліотеку«. Завданням Бібліотеки є закласти на Україні: 1) велику книгозбірню всесвітнього типу, 2) відділ „Україніса“, присвячений літературі про Україну та про український народ, і 3) наукову установу для студіювання »книги«, зосібна минулого життя книги на Україні. Бібліотека має бути огнищем розумової культури, яке повинно бути дорогим однаково

для цілої людности України, незалежно од національності, політичних або соціяльних пересвідчень, чи релігій. Бібліотека мусить бути тісно звязана з життям та широко одчинена для всіх і кожного, як безплатна і легко приступна. Бібліотека почала функціонувати з з серпня 1918 р. З того ж часу почалося нагромаджування книжних багатств та зародження цієї грандіозної організації, якою зараз вона являється. Під час гетьманщини Бібліотека не вийшла з стадії ембріону. З наступленням директоріяльної влади Бібліотека почала поширюватися. Кількість зібраних книжок надзвичайно зросла при большевиках. По кількості книжок та їх вартости вона вже зайняла перше місце серед бібліотек України, маючи більш 1000000 томів. Поширенню її перешкоджають причини політичного та технічного характеру. Досі Бібліотека не має власного відповідного помешкання. Перемінивши за час 1918—1921 роки біля десяти приміщень, Бібліотека займає зараз більшу частину будинку бувш. Олександрівської гімназії, на бульварі ім. Шевченка, ч. 14. і, крім того, комори Б-ки ще знаходяться: 1) на бульварі ім. Шевченка, ч. 36, 2) в будинку Академії Наук.

3) в Педагогічному музеї та 4) в Колегії П. Галагана. Невигідний стан мешкальної справи був до останнього часу одною з найважливіших перешкод до якнайкращого та найшвидшого розвитку Бібліотеки. Устрій Бібліотеки має систему величезної все-світньої б-ки на взірець Національної б-ки в Парижі, або Вашингтонської в Сполучених Штатах Америки. На першому місці стоїть відділ »Постачання«. Завданням його є постачати книжний матеріал до відділів Бібліотеки. З відділу »Постачання« книжний потік розгалужується по інших відділах, а саме: загальний відділ, який складається з творів цілого світу і дає кольосальний матеріал для праці; відділ „Ucrainica“ — який ставить собі завданням освітити наш край зо всіх боків, дати можливість нашим ученим на місці дістати всі матеріали, необхідні їм для студій над рідним краєм, та улегчити працю перекладення цих студій; відділ „Orientalia“ — по східознавству з окремими підвідділами „Hebraica“ та „Judica“; відділ „Periodica“ — де знаходяться часописи, газети та взагалі періодичні видання; відділ „Volantia“ — куди входять листівки, відозви,

метелики й т. и.; Графічний від. — куди входять плякати, мапи, малюнки, гравюри й взагалі всякі естампи; від. Стародруків — до якого відносяться всі друковані видання на всіх мовах, що вийшли до 1799 р. включно. Підручний від. з читальною салею. Від. Раритетів—який тимчасово знаходиться при Стародруках. Рукописний відд. — який складається на зразок тих, що існують в Публічній та Академічній біб-ках у Петербурзі. Кожний відділ складається з лябораторії та книгохранилища. Лябораторією називаю те приміщення, де відбувається праця над книжкою для влиття її в книжний фонд Бібліотеки. В книгохранилищах книжки стоять у шафах по форматах. В лябораторії книжка послідовно проходить ряд етапів і стає на полицю, а картки йдуть далі до Каталогного відділу. Останній займається улаштуванням та веденням катальогів Б-ки, згідно останнім вимогам міжнародньої наукової катальографії та бібліографії. Всіх катальогів, систематичних та абеткових, ведеться біля десяти.

Читальня при Бібліотеці одкрита що дня, крім свят, після півдня, і кожен може користуватися книжними багатствами Бібліотеки.

Книжки для читання громадянству до дому не видаються, крім академиків та службового персоналу Бібліотеки. Читальня при Б-ці почала функціонувати з серпня 1920 р., а випозичування до дому почалося з 1 січня 1921 року. На справу адміністративну, технічну та на успішність праці звернено було зразу пильну увагу. Всю працю ще й досі приходится переводити в жахливих умовах. Але всетаки осягнуто значні результати, і організаційний період швидко закінчиться. Законодавчим органом Бібліотеки є затверджений урядом тимчасовий Комітет, який складається з академиків та громадських діячів. Комітет є установою тимчасовою. Він розвяжеться, як тільки Бібліотека стане на ноги; тоді на чолі Б-ки стоятиме директор, а при ньому рада Бібліотеки. Адміністраційним органом Б-ки є рада бібліотекарів, що складається з бібліотекарів та представників від співробітників. Кожним відділом завідує старший або підстарший бібліотекар, якому підлягають співробітники. В залежності від росту Б-ки збільшувався й службовий персонал її. На 20—VI 1921 р. він досяг 66 осіб. Нормальний штат розраховано на 300 співробітників.

З фінансового боку Бібліотека має свій окремий бюджет. Утримується вона переважно на державні кошти. За першу половину 1921 р. кошторис Б-ки досяг до 14 850 000 карб. радянськими та на операційні витрати 7 110 000 карб. Що до бібліотечної техніки, то через відсутність б-них фахівців та відповідної літератури приходилось робити багато помилок, і на протязі існування Б-ки заводились одна за другою ріжні системи, з якими не можна погодитися з погляду раціонального бібліотекознавства. Тільки з осени 1920 р. завдяки вмілій та енергійній діяльності голови ради бібліотекарів, Юрія Іванова-Меженка Бібліотека ввела ряд удосконалень, як у методах праці, так і в загальній організації. Наслідком діяльності Іванова-Меженка та координації діяльності Київської Книжної Палати та Укр. Бібліографічного Інституту в Києві бачимо змагання до зразкової постановки всієї справи в Б-ці, згідно умовам сучасного наукового бібліотекознавства та працезнавства. Тут дуже цікаві спроби тейльоризації бібліотечної праці, заведення «Хроніки» — органу внутрішнього вжитку Б-ки, «Таблиць лябораторної праці» та «Та-

блиць відсоткового відвідування співробітниками праці». Все це разом дає ясну картину пульсації та розвою Бібліотеки.

Ці заходи дали можливість керувати лабораторною працею в Б-ці з математичною точністю. В звязку з потребою завести фаховий персонал, стоїть на черзі відкриття при Б-ці школи бібліотекознавства. Весною 1921 р. в помешканню Б-ки було улаштовано Шевченківську Виставку, що тривала біля тижня й яку відвідала велика кількість громадянства. В звязку з виставкою розпочато працю по уложенню бібліографічного покажчика Шевченковіани. Громадські мотиви викликали видавничу діяльність Б-ки. На початку заснування Б-ки Комітет видав відозву до громадянства. Потім поруч з офіційною відчитністю Б-ка почала видавати «Книжний Вістник» — трьохмісячний часопис, журнал бібліотекознавства й просвіти. Вийшло два числа за 1919-ий рік. На цьому поки що він тимчасово й спинився до більш сприятливих часів. Швидкий зріст книжних багатств Б-ки одбувався завдяки великій участі громадянства, великим коштам, які призначали уряди на поповнення Б-ки, та спеціальним

законам і наказам, що видавались ними в цій справі. Бібліотека постійно одержує від Державної Книжної Палати по два примірники всього, що туди надходить.

На асігновані кошти куплено багато цінних бібліотек. Маса книжок надійшло шляхом дарунків. Під час радянської влади книжки поступали офіційним шляхом з тих джерел, що утворилися з реквізованих книжок. За бібліотеками, що гинули на провінції, були виражені експедиції, які дали цінні придбання. Картина зросту книжних багатств Бібліотеки така: основу книжного фонду створили книги, подаровані різними жертводавцями. В листопаді 1918 р. прибула бібліотека бувш. «київського жандармського управління» — 3,100 книжок. На початку січня 1919 р. Б-ка налічувала вже до 10,000 томів. З 1.1 до 15.4 1919 р. найбільш цінні придбання купівлею такі: б-ка проф. Яснопольського — 2,500 том., б-ка проф. Вагнера — 1,600 том., б-ка академіка Д. І. Багалія, б-ка В. П. Науменка — 4,800 том., б-ка П. В. Житецького — 450, б-ка Н. В. Молчановського — 1,000, б-ка Є. К. Трегубова — 1,750. Тоді ж пані Головачова подарувала свою б-ку — 2,000 том. В лютому

1919 р. поступила б-ка бувш. державної канцелярії — 700 том., та періодичні видання бувш. «купецького зібрання» — 5,000 кн. За час з 15.4 — 1.7 1919 р. поміж купленими найбільш цінні: б-ка академіка В. С. Іконнікова — 25,000 том., б-ка проф. Голубіва — 3,000, б-ка проф. Кулаковського — 5,000, б-ка проф. Лучицького — 2,000, частина б-ки проф. Караваєва — 500, б-ка К. Л. Якубовського — 406; окрім зазначених, набуті за гроші б-ки Степаненка — 2,000, Стешенка — 1,500, та інші цінні з боку українознавства.

Придбано Бібліотекою за гроші чимало рукописів та стародруків. Далі офіційним шляхом надійшли б-ка Г. Є. Афанасєва — 5,000, частина б-ки Іващенко — 1,000 том., б-ка пансіону граф. Левашової, частина б-ки Центральної Ради. Передано було з Архиву бувш. Київського Губ. Правління біля 1,500 ріжних книжок. Книжна Палата за цей час передала більш 1,200 кн., біля 40 часописів та 8,000 газет. Значне число друків надійшло від окремих жертводавців та інституцій. Так: Київська Духовна Академія подарувала — 506 том., Київська Археографічна Комісія — 100, Я. І. Израельсон — 200, через А. Л. Бема — 100. В

кінці літа 1919 р. бібліотека вже нараховувала біля 400,000 томів, а через зіму 1920 р. ця цифра досягла вже 600.000. За час з 1/VI 1920 р. — 1/VI 1921 р. книжний потік не вгавав. До бібліотеки вплинула б-ка бувш. Олександрівської Гімназії — 50,000 том., та б-ка бувш. колегії П. Галагана. Окрім цього, шляхом дарунків: б-ка проф. Налісса — 5,000, Є. О. Кивлицького — 3,000. В жовтні 1920 р. поступлень до Б-ки було до 55,000 з слідуєчих джерел: 1) Книжної Палати, 2) Клубу ім. Михайличенка, 3) Бібліотечної секції Київської Губнаросвіти, 4) Архивного Управління, 5) Агитвидату, 6) Губтрамоту й т. д.

В листопаді 1920 р. поступила б-ка Бартошевича, рештки б-ки проф. Биліни — 800 том., від редакції Київських «Вістей» — 788 газет. В травні 1921 р. куплено в Києві б-ку проф. Іллінського — 6,000 т. Таким чином в червні 1921 р. книжний фонд Бібліотеки перейшов за 1,000,000 томів. Перед Бібліотекою знову повстає примара мешкального питання, яка зникне тільки після збудування спеціального приміщення для Б-ки.

Значіння Бібліотеки: бібліотека має подвійне значіння не лише для українського, але й для

всього культурного світу, як: 1) величезна збірка книжних багатств та 2) новий бібліологічний інститут. Ці дві цеглини доложив укр. народ до будинку вселюдського знання та праці. При умові дальшого розвою Б-ка має змогу розвинутися в кольосальну інституцію й хутко займе перше місце не тільки поміж б-ками України, а й взагалі на всьому півдні Східньої Європи.

Адреса Нац. Б-ки:

Україна - Україна.

Київ.

Бульвар ім. Шевченка, ч. 14.

Всенародня (Національна) Бібліотека України.

104.
0,45 коп

(1986)

РЛ

269

Головний склад:

НІМЕЧЧИНА. E. Wyrowuj, Berlin SW. 47,
Yorkstraße 84^{II}

*

Адреса видавництва:

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА. Poděbrady,
Hotel „u krále Jiřího“, č. 42,
stud. L. Bykowskyj

РА 269

Л. Биковський

Національна бібліотека